

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/182551,Bartosz-Janczak-Dywizja-ratujaca-zycie-10-Dywizja-Piechoty-PSZ-w-ZSRS.html>
27.02.2026, 00:18

Bartosz Janczak: Dywizja ratująca życie. 10. Dywizja Piechoty PSZ w ZSRS

Dywizja ta, sformowana na podstawie rozkazu z grudnia 1941 r., nie wzięła ostatecznie udziału w żadnych działaniach zbrojnych. Po ewakuacji na Bliski Wschód jej żołnierze zasilili szeregi 3. Dywizji Strzelców Karpackich. Jednak niewątpliwą zasługą tej krótko istniejącej jednostki jest to, że stanowiła dla tysięcy Polaków drogę ucieczki z sowieckiego piekła.

08.12

[Polskie Siły Zbrojne poza krajem](#) [Polskie wojsko](#) [Władysław Anders](#) [Władysław Sikorski](#) [ZSRS](#)

Pod koniec 1941 r. do Związku Sowieckiego przybył Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych (PSZ) gen. broni Władysław Sikorski, aby ustalić z Józefem Stalinem dalsze zasady funkcjonowania stacjonującej w tym kraju polskiej armii. Podczas rozmów została podjęta decyzja o sformowaniu kolejnych wielkich jednostek piechoty, w tym 10. Dywizji Piechoty. Choć ta dywizja nigdy nie wzięła udziału w walkach, to jej powstanie przyczyniło się do uratowania z „niehumanitarnej ziemi” wielu tysięcy polskich obywateli.

Powstanie dywizji

Na mocy tzw. układu Sikorski-Majski z 30 lipca 1941 r. oraz polsko-sowietkiej umowy wojskowej z 14 sierpnia 1941 r. na północy Związku Sowieckiego powstało polskie wojsko pod dowództwem gen. dyw. Władysława Andersa, składające się początkowo z 5. i 6. Dywizji Piechoty, Ośrodka Zapasowego Armii oraz obozu dla ludności cywilnej. Niestety, od początku funkcjonowania PSZ w ZSRS strona sowiecka nie wywiązywała się z podjętych przez siebie zobowiązań, co skutkowało niemożliwością tworzenia zdolnych do działań bojowych jednostek.

Z każdym tygodniem pogarszała się sytuacja polskich żołnierzy – przede wszystkim władze sowieckie ograniczyły racje żywnościowe. W związku z bardzo trudnym położeniem armii, 30 listopada 1941 r. do Moskwy przyleciał Naczelnny Wódz. Generał Sikorski w wyniku rozmów uzyskał zgodę od władz sowieckich na przeniesienie polskiego wojska na południe ZSRS, podniesienie stanu liczebnego PSZ w ZSRS do 96 tys. żołnierzy, a także na tworzenie kolejnych jednostek.

Strona polska i sowiecka ustaliły, że powstaną w Kazachstanie, Uzbekistanie i Kirgizji cztery nowe dywizje piechoty: 7., 8., 9. i 10. według etatów brytyjskich. Ostatnia z nich miała być formowana w Kazachstanie, w miejscowości Ługowaja (obwód dżambulski).

Do sformowania 10. Dywizji Piechoty wydzielono zawiązki ze składu 5. oraz 6. Dywizji Piechoty. Dowódcą dywizji został wyznaczony były jeniec obozu w Griazowcu, płk Alfred Schmidt, a szefem sztabu ppłk dypl. Wilhelm Wilk-Leśniak. Według etatu dywizja składała się m.in. z 27. i 28. Pułku Piechoty, 10. Dywizjonu Rozpoznawczego, 10. Pułku Artylerii Lekkiej, 10. Pułku Artylerii Ciężkiej, 10. Kompanii Łączności, 10. Kompanii Sanitarnej, 10. Kompanii Żandarmerii.

Dywizja na „niehumanitarnej ziemi”

W okolicach stacjonowania 10. Dywizji Piechoty znajdowało się wielu obywateli polskich, którzy przymusowo znaleźli się w Związku Sowieckim w wyniku, przeprowadzonych w latach 1940-1941, czterech masowych deportacji. Dotarcie do Ługowaja było dla nich szansą na poprawę swojego tragicznego losu. Wierzyli, że otrzymają tam żywność, pomoc medyczną czy ciepłe ubrania. Jednak początki formowania 10. Dywizji Piechoty były bardzo trudne.

13 stycznia 1942 r. do Ługowaja udała się grupa 313 oficerów i podoficerów, tworząca zawiązki dywizji. Po sześciodniowej podróży transportem kolejowym dotarli na miejsce, ale okazało się, że nie ma dla nich miejsca, dlatego do 24 stycznia musieli przebywać w wagonach. Następnego dnia mogli wreszcie zająć wyznaczone kwatery. W miejscowej szkole umieszczono dowództwo 10. Dywizji Piechoty.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

II wojna światowa, Polskie Siły Zbrojne poza krajem, Polskie wojsko, Władysław Anders, Władysław Sikorski, ZSRS

Artykuł